

— Ἡ ἀρχοντία, κατ' ἀνάγκην ἀντὶ νὰ ἰσχυροποιηθῆ καὶ νὰ προ-
βιβάσθῃ, ἐτράπη πρὸς τὴν χανονότητα, καθελάστην ἐξασθενουμέ-
νη. Ἀπώλεσε τὴν ὁδὸν αὐτῆς, προτοῦ ἀρχίσῃ τὴν ὁδοιπορίαν.

ΚΘ΄.

Ἰεραυλισμός τῆς Ἀρχοντίας.

Μετὰ καιρὸν, κενωθέντων τῶν ταμείων, τῆς δὲ μοναρχίας μάλ-
λον καὶ μᾶλλον ἀτονούσης τὸ σμῆνος τῶν ἀρχόντων, μαγίστρων,
καὶ πατρικίων ἐβυθίσθη εἰς τὴν μὴ περαιτέρω τῆς μικροπρεπειας
καὶ οὐτιδανότητος ἀπώλειαν. Ὅσα μᾶλλον οἱ νόμοι τεχνικῶς ἐπροσ-
πάθουν νὰ μετριάσωσι τὴν παντελῆ τῆς τάξεως ἐξαχρείωσιν, καὶ
ὅσα μᾶλλον ἀνεπτύσσετο τὸ λαϊκὸν στοιχεῖον, τοσοῦτω ἔχανεν
αὐτὴ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ κοινοῦ, καὶ ὅ,τι ὕστερον ἀπέμενε,
τὴν ἐπίδειξιν τοῦ πλοῦτου. Ἡ κακὴ φήμη τῆς διαφορᾶς αὐτῆς
διέβη τὸν Ἰόσπορον, καὶ φθάσασα εἰς Δύσιν, διελάλησεν ἀπαντα-
χοῦ τὴν λειποπιστίαν, τὴν ἀκολασίαν, τὴν χανονότητα τῆς γραι-
κορωμαϊκῆς αὐλῆς· κατὰ δὲ τὸ σύνθημα, ἡ εὐθύνη τῆς κακοη-
θείας ἔπεσεν ἀνεξετάστως ἐπὶ τοῦ δυστυχοῦς λαοῦ, τοῦ Ἑλ-
ληνικοῦ λαοῦ, τοῦ μηδὲν ἄλλο συμεριζομένου μετὰ τῶν κυρίων
του, πλὴν εἰμὴ τὴν ὀνομασίαν, καὶ ταύτην ἀκουσίως.

Οἱ Εὐρωπαῖοι δὲν ἐγίνωσκον ἐκ τοῦ πλησίον τὸν λαὸν, οὐδὲ,
παρεκτός μικρὰς τινος ἐμπορικῆς ἀλλαγῆς, εἶχον οἰανοῦν σχέσιν
μετὰ τῶν ὑπερκόω, τῆς ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας, ὥστε νὰ σπου-
δάξωσι τὰ ἥθη των. Ὡς καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἀλλαγὴ μεταγενεστέρως
ἐφάνη, ὅτε οἱ Γενουίται καὶ οἱ Κίνετοι κραταιωθέντες κατὰ θά-
λασσαν, ἐπέτυχον νὰ σχηματίσωσιν ἐν Γαλατῇ Φραγγικὸν ἐπί-
νειον. Οἱ δὲ πρέσβεις τῶν Δυτικῶν ἡγεμόνων πρὸς τοὺς Πυζαν-
τινοὺς ἀποστελλόμενοι, ἦσαν ἀμοιροὶ παραπολὺ τῆς Ἑλληνικῆς
διαλέκτου, ἵνα δυνηθῶσι νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς τὰς κατωτέρας τά-
ξεις, καὶ νὰ γνώσωσι τὸ ἦθος τοῦ γένους συνοικειούμενοι μετὰ
ιδιωτῶν. Συνέβη λοιπὸν, ὥστε ὁ ταλαίπωρος Ἑλληνικὸς λαὸς, καθ'
ὅλην τὴν περίοδον τῆς ὑποδουλείας του, ἐφορτώθη, ὡς ἐκ τῆς
κοινῆς Ῥωμαϊκῆς ὀνομασίας, τὸ βῆρος καὶ τὴν εὐθύνην τῆς δια-

φθορᾶς τῶν δεσποτῶν αὐτοῦ. Ἐνῶ περὶ ἐπτεναζεν ὑπὸ τὸν ζυγὸν καὶ ὑφίστατο μυρία κακὰ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων του προξενούμενα, ὤφειλεν ὁ ἄλλιος προσέτι νὰ σῶρῃ τὴ ἀχθος τῆς ἀδίκου δυσφημῆσεως, χείρονος οὕτως ἔτι τῶν δεσμῶν αὐτοῦ. Μνημονεύομεν τεκμηριά τινα, πρὸς κατάδειξιν τῶν λεγομένων.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ὀθων τῆς Γερμανίας πέμπει πρὸς τὸν Νικηφόρον Φωκᾶν Αὐτοκράτορα Βυζαντίου, πρέσβυν τινα τούπικλην Λιουτπράνδον, Κρεμόνης Ἐπίσκοπον, ὁμοῦ μὲ τρεῖς ὠραιότατους εὐνούχους εἰς δῶρον πρὸς εὐτρέπεισιν τῶν ἀντιθαλάμων τοῦ βασιλικοῦ γυναικῶνος. Ὁ Νικηφόρος δέχεται μὲν τὰ δῶρα, διαφιλονεικεῖ δὲ τοὺς ὅρους τῆς προτεινομένης συνθήκης. Κατὰ δὲ τὴν διάλεξιν μετὰ τοῦ γενειάρχου Λομβάρδου παροξυνόμενος, ὀργίλος καὶ ἀκρόχολος ὡς ἦτον, ἀποπειρᾶται νὰ προσβάλλῃ διὰ φράσεων ἀποτόμων τὴν γερμανικὴν πολιτικὴν. Ὁ ἐπίσκοπος ἐρεθίζεται· κτάν τοιαύτην σεῖς ἔχῃτε γνώμην περὶ τῆς Δυτικῆς τιμιότητος, ἀποκρίνεται, αἰ, καιρὸς ἐπὶ τέλους εἶναι νὰ τὸ μάθῃς κραταιᾷ βασιλεῦ Ῥωμαίων· ἡμεῖς οἱ λομβάρδοι, ὡς προσέτι καὶ οἱ Σάξονες καὶ οἱ Λορραϊνοὶ καὶ οἱ Σουαβοὶ καὶ οἱ Βαῦθαροι, καὶ οἱ Βουργούνδιοι περιφρονοῦμεν τὸ Ῥωμαϊκὸν ὄνομα τοσοῦτον, ὥστε δὲν ἠξεύρομεν ὀργιζόμενοι πῶς ἄλλως νὰ καλέσωμεν τοὺς ἐχθροὺς μας παρὰ Ῥωμαίους. Καθότι, ὑπὸ τοιαύτην ἐπίκλησιν ἐπονείδιστον συνήθως ἡμεῖς ἐμπεριλαμβάνομεν πᾶν ὅ,τι χαμερπὲς, καὶ δειλὸν, καὶ φιλάργυρον, καὶ ἀκόλαστον, καὶ ψευδές· ἐνὶ λόγῳ πάντα τὰ ἐλαττώματα.» — Ὁ βασιλικὸς διερμηνεὺς μετέφρασε διὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀκοὴν τὰς ἐξῆς λατινικὰς λέξεις· *quidquid ignobilitatis, quidquid timiditatis, quidquid avaritiæ, quidquid luxuriæ, quidquid mendaciæ, omne quidquid vitiorum est comprehendente.* — Ὁ δὲ Νικηφόρος οὗτος εἶναι αὐτὸς ἐκείνος, τὸ κρανίον τοῦ ὁποῖου, Κροῦμμος ὁ Βουλγάρων ἀρχηγὸς περιδύσας μὲ ἀργυρον, ἐποίησε ποτήριον ἵνα πίνη ἐν αὐτῷ ὑπὲρ κραταιώσεως ἀρχόντων καὶ αὐτοκρατόρων Ῥωμαίων.

Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ μᾶλλον ἐναργῆ, ὅτι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ὀνό-

ματος ἢ κακὴ φήμη πρὸς τοὺς ἄρχοντας μόνων ἀπεδίδατο καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ἀναφέρομεν καὶ τὸ ἐπόμενον παράδειγμα. Ἐν αὐτῷ δὲν λαλεῖ Δυτικὸς πρὸς Ἀνατολικὸν, οὐδὲ λατῖνος ἐπίσκοπος πρὸς αὐτοκράτορα ἠρθόδοξον ἀπευθύνεται βάρβαρός τις πρὸς πρέσβυν Βυζαντινὸν, ὥστε ἡ κρίσις αὐτοῦ δὲν πηγάζει οὐδὲ ἐκ μίσους ἀπρηχαιωμένου φυλῆς πρὸς φυλὴν, οὐδὲ ἐκ θεολογικῶν ἐμπαθειῶν.

Περὶ τὸ δεῦτερον ἔτος τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου (580 Μ. Χ.), Οὐαλεντίνος τις ἐκ τῶν βασιλείων ξιφηφύρων ἀπυστάλη πρέσβυς πρὸς Τοῦρξανθον, ἀρχηγὸν Τοῦρκων, ὅπως μετὰ τούτου ποιήσῃ σπονδὰς. Ὁ πρέσβυς, κάτοχος ὢν τῆς βρβερχικῆς διαλέκτου καὶ βραδύλογος ἐκ τῶν ἐμπειροτέρων, ἐπροσπάθει νὰ πείσῃ παντοιοτρόπως τὸν βάρβαρον, δυσπιστοῦντα πρὸς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Βυζαντινοῦ. Μετὰ πολλὰ ρητορεύματα, τέλος, ὁ τοῦρκος χάνων πᾶσαν ὑπομονὴν ἄρα οὖν οὐχὶ ὑμεῖς, λέγει, θέτων τοὺς δέκα δακτύλους ἐπὶ τὸ στόμα αὐτοῦ, οὐχὶ ὑμεῖς ἐστέ οὗτοι ἐκείνοι οἱ Ῥωμαῖοι, δέκα μὲν γλώσσαις, μιᾷ δὲ χρώμενοι ἀπάτῃ; ὡσπερ νῦν ἐπὶ τῷ κατ' ἐμὲ στόματι δάκτυλοι εἰσὶ δέκα, ὡσχύτως δὲ καὶ ἡμεῖς οἱ Ῥωμαῖοι πλείοσι κέχρησθε γλώσσαις· καὶ ταύτη μὲν ἐμὲ ἀπατάτε, τῇ δὲ ἄλλῃ τὰ κατ' ἐμὲ ἀνδράποδα τοὺς ὄντας· καὶ ἀπλῶς ἅπαντα τὰ ἔθνη ρημάτων τε ποικιλίᾳ καὶ τῷ δολερῷ τῆς διανοίας εἰρωνευόμενοί τε καὶ ὑποθωπεύοντες, αὐτὰ μὲν ὡσπερ ἐπὶ κεφαλὴν ὡς θένται τῇ βλάβῃ περιμρννεῖτε, ὑμῖν δ' αὐτοῖς τὸ λυσιτελεῖς ἐκπορίζετε. Ἀλλὰ γὰρ ὑμεῖς οἱ πρέσβεις, ἡμφισαμένοι τὸ ψεῦδος ἤκατε ὡς ἐμὲ· καὶ ὁ στείλας ὑμᾶς οὐχ ἥμιστα πέφυκεν ἀπαταιῶν· καὶ ὑμᾶς μὲν διαχειρίζομαι παρὰ χρῆμα, καὶ οὐκ εἰς ἀναβολὴν· ὄθνεῖον γάρ τι καὶ ἐκφυλον ψεύδου εἶναι Τοῦρκῳ ἀνδρὶ, ὁ δὲ κατ' ὑμᾶς βασιλεὺς ἐκτίσει μοι δίκας ἐν δέοντι.»

Καὶ οἱ μὲν πρέσβεις δὲν διευχερίσθησαν ὑπὸ τοῦ Τοῦρκου. Ἢ δὲ ὑπόσχεται αὐτοῦ ὅτι ὁ Ῥωμαίων Βασιλεὺς ἀπατίσει τὴν δίκην ἐν δέοντι, θέλει ἐκτελεσθῆ μετ' ἱστορικῆς ἀκρίβειας, ἀφοῦ παρέλθωσιν ἐννεακῶσια περίπου ἔτη.

Ἄς ἀναφέρωμεν δὲ πρὸς ταύταις καὶ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἡμετέρων ἐπὶ πλείονα κατάδειξιν. Ἡ κρίσις τοῦ δικαίου καὶ εὐσεβοῦς Κωνσταντίνου τοῦ Περσουργενοῦ περὶ ἡθῶν ἀρχόντων προσεπιβεβαιοῖ τὰ ἀνωτέρω λεγόμενα. Εἰς τινὰ Νεκρὸν αὐτοῦ, ἀπαντῶμεν ὡς ἐφεξῆς ἐξωγραφισμένην τὴν διαγωγὴν τῶν ἀλικῶν καὶ ἀξιώματικῶν τῆς Βασιλείας του. « Ἄνθρωποι, λέγει, ὠπνιοὶ, ἀμελεῖς, ἀπόλεμοι, μυρμηκῶν ἀγενέστεροι καὶ λύκων ἀρπακτικώτεροι· δι' ὧν τοὺς ἐχθροὺς δασμολογεῖν οὐκ ἔχοντες, ἀργυρολογοῦσι τοὺς ὑπηκόους, ὅθεν οὐ δέονται χρόνου πρὸς τὸ ἀνατρέψαι, ἀλλ' ἐκ τῶν σφῶν καταροῆς εἰς ἔσχατον κίνδυνον τὴν τῶν Ῥωμαίων ἤλασαν ἀρχήν. »

Λ'.

Ἡ ἀρχοντία παντελῶς ἐξαχρηώθη.

Τέλος πάντων ἦλθεν ὥρα ὅτε ὁ δαίλιος Βυζαντινὸς ἀρχων, οὐδὲν ἄλλο ἠδύνατο ν' ἀπολαύσῃ παρὰ τοῦ κυρίου του, πλὴν εἰμὴ κενὰ Ουμιάματα, γελοιώδεις ἀξίας, τίτλους πολυσυλλάβους, παράσημα εἰς τὴν αὐλήν, πρωτοκαθεδρίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ Ἱπποδρομίῳ. Πρὸ πολλοῦ ἤδη ὁ ἦχος τοῦ πολέμου ἔπαισε τοῦ νὰ πλήττῃ τὴν ἀκοὴν αὐτοῦ, ἡ δὲ ἐμπορικὴ βιομηχανία ἦτον ἀναξιοπρεπῆς εἰς τὸν χαρακτῆρα του καὶ ἀνάρμοστος. Μόνον λοιπὸν ἀπέμενε ἐπιτήδευμα ἢ πρὸς τὰς εὐπορούσας ἤδη καὶ ἀκμαζούσας ἐμπορικὰς δημοκρατίας τῶν Ἰταλῶν διπλωματικὴ ἀποστολή, ἢ πρὸς τὴν αὐλήν τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Σαρακηνῶν, ἔθνη προσφάτως ἐνδυναμωθέντα, ἢ πρὸς τὰς λοιπὰς ὑποδεστέρας αὐτὰς τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Τοιαύτας ὁ ἀρχων εὐκαιρίας ἀνυπομόνωσ ἐδίωκε, καθότι, πρὸς ἀνταμοιβὴν τῶν ἐκ μέρους τοῦ Ἀυτοκράτορος προσφερομένων δώρων, παρελάμβανεν ἐπιχορηγήσεις, πλούσια χαρίσματα, διακρίσεις καὶ τιμὰς.

Βασιλευόντων τῶν Κομνηνῶν ἐξαιρέτως, ἡ Βυζαντινὴ ἀρχοντία ἐκορυφώθη εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἐξευτελισμοῦ καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης. — Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς στεφνηγορίας του, ὁ Ἀυτοκράτωρ « δραττόμενος νομισμάτων κεχυμένων παλλῶν, ἐσκόρπιζεν εἰς

»τοὺς περιεστῶτας ἄρχοντας τε καὶ ἄρχοντόπουλα, ἐφ' ὅσον ἂν ἔδοκεῖ τοῦτο». Οἱ δὲ καλοὶ οὗτοι διάδοχοι τῶν Σκηπτιῶνων καὶ τῶν Μαρίων, ἀδιάφοροι μένοντες εἰς τοὺς χλευασμοὺς τοῦ πάριουρισκομένου ὄχλου, ἐρρίπταντο χυδαίῳ τῷ τρόπῳ ἐπὶ τῶν νομισμάτων, συνδιαφιλονεικούμενοι τὴν ἀρπαγὴν. Τῷ δὲ σαβθάτω τοῦ Λαζάρου, ὁ Αὐτοκράτωρ, εἰς ἀνάμνησιν δῆθεν τῆς προναστάσεως, ἐσυνείθετε νὰ διανεμίη πρὸς τοὺς κληρονόμους τῶν κοσμοκρατῶρων ἐπικνωφῶρια, καὶ πολυχρῶματον ἱματισμόν.

Τότε, ἀναλόγως τῆς πτωχεύσεως τοῦ ταμείου του, ἕκαστος βασιλεὺς προσθέτει ἐν, ἢ καὶ πλείστα ἀξιώματα εἰς τὸ Ἄρχοντολόγιον, τὸ ὁποῖον ὁμοῦ μετὰ τὸ Τυπικὸν τῆς αὐλικῆς γολῆς, καὶ τῆς ἐθιμοταξίας ὑπὸ τοῦ Κωδικοῦ διασωθὲν, κηριστῶ βίβλον ὀγκώδη. Ἡ ματαιότης ὑπερβαίνει τὰ ὄρια τῆς ὑπομονῆς. Τότε μᾶς παρουσιάζεται ἡ ἀηδεδάτη κωμῶδια τῶν *καυθαδίων*, τῶν *χασθίων*, τῶν *δικαικίων* μετὰ κόμπου καὶ ἄνευ κόμπου τῶν *κοκκίων*, *σακαρανίων*, καὶ *καθεξῆς*. Τότε δὲ φαίνονται οἱ *χρυσόλευκοι*, καὶ *χρυσοκλαβαρικοὶ*, καὶ *συρματίοι* κόνδυλοι, καὶ τὰ *βερυκκοκόχρωα σκιαδία*, καὶ αἱ *φακωλῶδες*, καὶ ἕλλα πικραπλήσια *βαρβαρόφωνα* κοσμήματα, μεθ' ὧν ἐστολίζοντο ὡσπερ γυναῖκες οἱ *Σεβαστοὶ*, οἱ *Ἰπερσέβαστοι*, οἱ *Πανυπερσέβαστοι*, οἱ *Νοβελλισιμουπέρτατοι*, οἱ *Παρακοιμώμενοι*, οἱ *Προκαθήμενοι*, οἱ *Σπαθαροκανδιδάτοι*, οἱ *Πρωτοβεστιάριοι*, οἱ *Μεγαλοδομέστικοι*, καὶ ἅπας ὁ τῆς ἐνεισαχθείσης βαρβαρικῆς ξενοκρατίας μεγαλεπίθετος καὶ μεγαλόδουλος συρφετός. Ὡς δ' ἂν μὴ ἤρκει τηλικαύτη γλώσσης τε καὶ ἠθῶν κατάχρησις, οἱ κατὰ καιρὸν βασιλεῖς, πρὸς ἀγόρασιν εἰρήνης καὶ συμμαχίας, ἄλλως δυσαπολαύσιτων, πλουσιοπαρόχως ἐδαψίλευσαν πρὸς τοὺς ἄλλοθινεῖς ἡγεμόνας, καὶ τοὺς ἀπεσταλμένους αὐτῶν τίτλους *βυζαντινοὺς*, τῶν ὁποίων οἱ ἠχοὶ πανταχοῦ διέσπειρον τὴν φήμην τῆς *Ῥωμαϊκῆς* ἀπείρου κουφότητος. Κατὰ συνέπειαν συνομολογηθεσῶν σπονδῶν, βλέπομεν τὸν *Δοῦκα* τῶν *Ἐνετῶν*, τὸν *Ἰγγλ. Σικελίας*, τὸν *Σερβίας* ἡγεμόνα ἐκόντας ἄκοντας ὑποβληθέντους εἰς τριαύτας γελοιώδεις ἀξιώματων περιβολάς.

Οἱ βόρειοι ἡμῶς Σταυροφόροι σταθερῶς ἀπεστράφησαν παρ-
ομοίας τιμᾶς. Οὗτοι οἱ νέοι Ἀχιλλεῖς τῆς Ἰερᾶς Τρωάδος, ὡς ὑπὸ
ποιητῶν ἐπωνομάσθησαν, ἔλθοντες ἀπὸ κεφαλῆς ἄχρι ποδῶν
περιβεβλημένοι τῆς μάχης τὴν πανοπλίαν, καὶ πειθόμενοι εἰς
μόνην τὴν δύναμιν τοῦ βραχίονος, ἐπεθεώρησαν μὲ περιφρονη-
τικὸν ὄμμα τὰς χρυσοφάντους καὶ χρυσολεύκους ἐνδυμασίας,
αἵτινες ἐσκέπαζον ἀνοικεῖως τὴν ἀνανδρίαν καὶ τὸν ἐκνευρισμὸν
τῶν φυλάκων τῆς Ἀνατολῆς. — Ὁ βασιλεὺς Κομνηνὸς Ἀλέξιος Β΄.
μὴ δυνάμενος ν' ἀποπέμψῃ Γερμανοὺς τινὰς πρέσβεις ἀπράκτους,
συγκατανεύει, κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν ἤδη συνθήκην, προτὶν
ἀδυναμίας καὶ παρακμῆς, ν' ἀγοράσῃ τὴν εἰρήνην διὰ χρημάτων·
σοὶ γὰρ Ἑσπέριοι φιλοχρήματοι, καὶ χρυσοῦ ἀκόρεστοι». Βου-
λόμενος δὲ πρὶν ἢ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην, νὰ ὑπερυψώσῃ εἰς
τοὺς τῶν ἀπεσταλμένων ὀφθαλμοὺς τὰ πλούτη τῆς Βυζαντινῆς
βασιλείας, ὅπως τοιῶς δε καλύψῃ τὰς δυσιάτους τῆς αὐτῆς του
πληγᾶς, συγκαλεῖ τὴν Σύγκλητον καὶ τοὺς ἄρχοντας διατάσ-
σων ὅτι, πάντες νὰ περιβληθῶσι τὰς πολυτιμολίθους αὐτῶν σο-
λάς. Ἐτελοῦντο ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Χριστοῦ τὰ γενέθλια. Εἰς
τὴν θείαν τοιαύτης ἀγενοῦς καὶ ἀνδραποδώδους ἐπιδειξέως, οἱ
Ἰλαμνοὶ μένουσιν ἀτάραχοι. Πλὴν ὑπό τινος αὐλικοῦ παρκακί-
νούμενοι νὰ θαυμάσωσι τὴν στιλπνότητα τῶν λίθων, καὶ νὰ τέρ-
ψωσι τὴν ὄρασιν ἐν τῇ στολῇ, δι' ἧς ὁ Αὐτοκράτωρ, ὡς ἀνθο-
στόλιστος Λειβάδιον, ἦτο κεκαλλωπισμένος, ἀποκρίνονται γε-
γονυῖα τῇ φωνῇ, «ὅτι δὲν ἔχουσι χρεῖαν τοιούτων θεατρικῶν
»θεαμάτων, οὐδ' ἀγαπῶσι τὰ ψιμύθια καὶ τὰ τῶν γυναικῶν ἐμ-
»πορπήματα· παραινουσι δὲ τοὺς βυζαντινοὺς ἄρχοντας νὰ περι-
»βληθῶσι μᾶλλον μὲ σίδηρον ἢ μὲ χρυσόν, καὶ νὰ δώσωσι πέρας
»εἰς τὴν πρεσβείαν, ἀσυζητήτως παραδεχόμενοι τὰς ἀπαιτήσεις
»τοῦ βασιλέως των· εἰ δὲ μὴ, ταχέως ἤθελον ἔλθει εἰς σύγκρουσιν
»μὲ ἄνδρας, αἵτινες δὲν θάλλουσιν ὡς ἀνθοστόλιστα λειβάδια οὐδὲ
»ὀγκοῦνται μὲ σφαιρωτοὺς μαργαρίτας, οὐδὲ ὡς ὄρνιθες μηδικοὶ
»ἐνὰ βρόνονται μὲ πολυχρώματα στολίδια, ἀλλὰ ὄντας ἄρεοι τέ-

»κνα, μάχονται μέχρι τελευταίας βρονίδος αϊματος με ξίφη του
»ἀναστήματός των Ισομέγεθα».

ΛΑ'.

Ὁ λαός ὡς πρὸς τὴν Ἀρχοντίαν.

Ἡ Φραγκικὴ κατάκτησις, ἥτις, ἐπιπίπτουσα περὶ τὰς ἀρχὰς
τῆς ΙΓ'. ἑκατονταετηρίδος, ἐνεσάγει εἰς Ἀνατολὴν τοὺς θεσμοὺς
καὶ τὰ ἔθιμα τῆς Δύσεως, ἀπαλλάττει τὸ γένος τοῦ βάρους τῆς
ἀρχοντίας, ἣ τοῦλάχιστον ἐπιφέρει κατ' αὐτῆς θανατηφόρον
πληγὴν. Θέλομεν κατωτέρω διεξέλθει τὰς συμβάσας τότε
μεταβολᾶς. Ἀλλὰ προτοῦ κλείσωμεν τὴν σύντομον ταύτην, ὅμως
ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἀριστοκρατίας ἐκθεσιν, ἃς ἀκροαθώμεν τῆς
νεκρολογίας, ἣν ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ἀπελευθερούμενος τῶν τυράν-
νων του, ψάλλει κατὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν τῆς κηδείας
αὐτῆς.

Τὸ μῖσος τῶν ἰδιωτῶν γενικῶς κατὰ τῶν ἀρχόντων διαδει-
κνύεται περισσότερον κατὰ τὴν στιγμὴν ὅτε πλησιάζει νὰ κρη-
μνισθῇ τὸ τοῦ Κωνσταντίνου ἐκφυλον σύστημα. Τῶν Σταυροφό-
ρων Ὀριαμβευτικῶς εἰσελθόντων εἰς Κωνσταντινούπολιν, οἱ ἄρ-
χοντες, καὶ πάντες οἱ ἀξιωματικοὶ δὲν αἰσχύνονται νὰ κατα-
λείψωσιν ἀγενῶς τοὺς κατοίκους εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐχθρῶν,
καὶ συλλέγοντες τὰς πολυτίμους αὐτῶν στολὰς, νὰ δραπετεύσω-
σι· λάθρα «κλαίοντες καὶ βάλλοντες τοὺς θρήνους, ὡς σπέρμα-
τα,» κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Νικήτα, ὅστις Λογοθέτης ὢν τῶν Σε-
κρέτων, καὶ ἐπὶ τῶν Κρίσεων, συνηριθμεῖτο καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν
φευγόντων. — Ἀὖτις ἡ ἀνανδρος τῶν πλουσίων καὶ εὐγενῶν δια-
γωγῆ, ἀπόρροια παραδοσίμου ξενόφρονος ἀναλγησίας, κορυφαῖ
τοῦ πλήθους τὴν ὑπομονήν. Ὁ λαός ἐξερχόμενος τῆς πόλεως, συ-
νοδεύει πρῶτον με μικτηρισμοὺς, ἔπειτα δὲ με κατάρας τοὺς με-
τανάστας, κραυγάζων τὸ τῆς γραφῆς «μὴ πεποιῖσθε ἐπὶ ἄρχον-
»τας ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων, οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία.» Καὶ ὄρων τοὺς
οἴκους τῶν πλουσίων καταναλισκομένους ὑπὸ τοῦ πυρός, ψάλλει
εἰς στίχους οἵτινες δὲν ἐσώθησαν, «Ἐύλογητὸς ὁ Κόσμος ὁ φλέ-

»γων τῶν ἀρχόντων τὰ ὀσπήτια, καὶ διὰ τοιαύτης κοινῆς συμ-
 »φορᾶς κηρύττων τὴν ἰσοπολιτείαν!» — «Οἱ δ' ἀγροῖκοι, καὶ
 »ἀγελαῖοι ἐπελερτόμου μᾶλλον τῆς ἐκ Βυζαντίου ἡμῖν, καὶ τὴν
 »ἐν πτωχείᾳ καὶ γυμνότητι κακουχίαν ἰσοπολιτείαν ἀφρόνως
 »ὠνόμαζον. Πολλοὶ δὲ καὶ ἀνομίαν ὑπολαμβάνοντες, Εὐλογη-
 »τὸς Κύριος, ὅτι πεπλουτίκαμεν, ἔλεγον, ὀλίγον τὰς τῶν συμφυ-
 »λετῶν οὐσίας ἀποδιδόμενας ἰσνούμενοι. Οὐ γὰρ πῶ βουθοῖναις
 »πείσωκοῖσαντο Λατίνοις καὶ εἶδυσαν ὅπως μὲν τὸν ἄκρατον οἴ-
 »νον ὀμοῦ καὶ ζορότερον ὥσπερ καὶ τὸν χῶλον ἀκέραστον χέου-
 »σιν, ὅπως δὲ Ῥωμαίοις ἐν ὑπερηφανίᾳ καὶ ἐξουδενώσει προ-
 »φέρονται.»

Ἐὰν τ' ἀρχαῖα τῆς ἱστορίας τεκμήρια δὲν ἐξαρκούσι πρὸς δια-
 σάφησιν τῆς πρὸς τὴν ἰσότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀδιαλεί-
 πτου ῥοπῆς· καὶ ἐὰν ἡ παρατήρησις τῶν σημερινῶν φαινομένων
 χρήζει πλείονος διευκρινήσεως, ἃς χρησιμώση τροχάδην ὡς πα-
 ράδειγμα οὗτος ὁ ἀποχαιρετισμὸς τοῦ λαοῦ πρὸς τοὺς Βυζαντι-
 νοὺς ἄρχοντάς του. Ὁ δῆμος, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ χωριζόμενος
 τοῦ ἀλλοφυοῦς στοιχείου τῆς ἀρχοντίας, ἐφάνη καθ' ὅλην τὴν ἐκ-
 τασιν ὁ αὐτὸς δημοτικὸς τῆς ἀρχαιότητος λαὸς, μετὰ τῆς
 προσθήκης τῆς χριστιανικῆς ὑπομονῆς. Ἦτο δὲ ἡμέρα φοβε-
 ρὰ, κρίσιμος ἡμέρα ἐκείνη καθ' ἣν τὸ ἐθνικὸν δράμα μετέβαινε
 ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην σκηνήν. Θεατρίσας καὶ ἀντισκώψας τὰ δει-
 λά καὶ δραπετεύοντα τοῦ Ῥωμαϊσμοῦ λείψανα, ὁ λαὸς ἐσχέ-
 νειανοποίησιν ἀποχρῶσαν εἰς τὰς παντοίας ὑβρεῖς καὶ καταφρο-
 νήσεις, ὅσας ἐκείνοι οἱ τιτλοφόροι τοῦ ἱστορικοῦ εἶχον ἀδιακό-
 πως ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐπισωρεύσει. Ἐνεθυμήθη τότε τὴν
 ἐξουδένωσίν του, καὶ ἐξουδένωσεν αὐτούς· ἐνεθυμήθη ὅτι τὸν εἶχον
 εἰς τὰ συγγράμματά των οἱ λόγοι δραπέται παρονομάσει «ἀ-
 »στικὸν ὄχλον, ἀπειθανόν, καθημαξυμένον, ἀπαιδευτὸν, πρὸς
 »τὸ χεῖρον τὰς τροπαῖς ἐμμανῆ, δυσρουθέτητον καὶ τοῦ σὺ-
 »χοῖσοντος *Μίαν ἀμύητον, κτλ*».

Αἱ ταραχαὶ καὶ αἱ στάσεις τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν ἀρχόντων
 δυσηρέστησαν πάντοτε τοὺς φιλησυχούς λογίους, τοὺς βουλομέ-

νους χαίρειν ἐν εἰρήνῃ τῶν σφῶν αὐτῶν τέλειω τε καὶ κτημάτων· ὁ δὲ λαὸς ἐκωμώδησεν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ κρίσεως τοὺς συκοφάντας τῆς ἐθνικῆς του ἀναπτύξεως.

Κατάραν πατρός ἢ μητρός ὁ πολυέλεος Θεὸς πολλάκις παρακούει· ἀλλὰ κατάρα λαῶν κατὰ δυναστῶν, ταχέως ἢ βραδέως ἀναδίδει, γινομένη πῦρ αἰθόμενον.

Ἡ δὲ κατάρα τῆς γενεᾶς ἐκείνης, κατὰ τὴν φρενῶν ὥραν τῆς εισβολῆς, ἐκ μυχῶν ψυχῆς ἐκπεμφθεῖσα, καὶ μετὰ δακρύων καὶ θρήνων ἐξακοντισθεῖσα, κατεδίωξε μέχρι τάφου τὸ φιλοδέσποτον ἐκεῖνο καὶ δουλικὸν τῆς ξενοκρατίας ὄργανον. Ἄλλας ἡμέρας ἀγαλλιάσεως ἔκτοτε, ἄλλα πλέον ἀγαθὰ δὲ ἐγεύθη μέχρι τῆς σήμερον ἐποχῆς, ὅτε οὐδὲ κατ' ὄνομα γινώσκεται, καταστραφὲν ὑπὸ τῆς ἰθυμανικῆς βομφαίας, καὶ ὑπὸ τῆς πανδαμάτορος τριβῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ καταναλωθέν. — Ἡ βυζαντικὴ ἀρχοντία ἐπολιτεύθη παρ' ἡμῶν ὡς ξένη, καὶ ὤφειλεν ὡς ξένη νὰ τελευτήσῃ, μηδὲ κἂν τὴν μνήμην καὶ τὸ πένθος ἀπολεσθέντος φίλου μέλλουσα νὰ ἐγκαταλείψῃ κατόπισθεν αὐτῆς.

Καὶ τῶντι, τὸ σύστημα τοῦτο, τοῦ ὁποίου τὴν πορείαν δυσαρέστως σχεδιογραφοῦμεν, δὲν ἄφησεν ἴχνος κανὲν οὐδὲ εἰς τὴν δημοτικὴν ποίησιν, οὐδὲ εἰς τὰς παραδόσεις, οὐδὲ εἰς ὅ,τι συνιστᾷ τὸ μνημονικὸν τοῦ λαοῦ. Ἐκ τῆς οὐσίας ἔνδεκα ἑκατονταετηρίδων μηδὲ ἐν ὄνομα ἀρχοντος διεσώθη τὸ ὅποῖον ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς νὰ συγκαταλέγῃ ἀξίως μετὰ τῶν δημοχαρῶν ἐκείνων τοῦ Λεωνίδου, τοῦ Μιλτιάδου καὶ τῶν λοιπῶν ἑλληναγαπήτων ἡρώων τῆς ἱστορίας μας.

— Καὶ μολοντοῦτο, ἡ Ἑλλὰς θέλει ἐξαγάγει ὠφέλειάν τινα καὶ ἐκ τῆς ἀσημότητος ταύτης τῆς μεσαιωνικῆς ἀρχοντίας τῆς. Ἐὰν ὄχι ἄλλο, τοῦλάχιστον ἀναγινώσκουσα τὴν ἱστορίαν, ἐπὶ μᾶλλον θέλει προσβεβαιωθῆ ὅτι, μόνη καὶ ἀληθῆς, καὶ ἀνεκτῆ, καὶ ἀνεπιλήψιμος Ἑλληνικὴ ἀριστοκρατία ὑπάρχει, ἕωσού ὑπάρχει λαὸς φίλος τῆς ἰσονομίας καὶ ἕωσού δημοτικὸν πνεῦμα ἐπικρατεῖ, ἢ μόνη τοῦ πνεύματος, ἢ ἢ τοῦ ἠρωϊσμοῦ ἀριστοκρατία, τουτέστιν ἢ ἀριστειοῦχος ἐκείνη τάξις, ἣτις προσενέγκει διηνεκεῖς

ὑπηρεσίας εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν πατρίδα, εἴτε διὰ τῆς διανοίας, εἴτε διὰ τοῦ βραχίονος· — ὅτι παρεκτός ταύτης, ἄλλη ἐθνωφελής, καὶ ὄντος Ἑλληνικῆ αὐδέποτε θέλει στρεωθῆ ἢ πολιτευθῆ ἀξίως ἐπὶ προσώπου τῆς ἡμετέρας γῆς· καὶ ἐπὶ τέλους, ὅτι οἱ μὲν ξένοι, τῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων ὠφελούμενοι, δύνανται μὲν νὰ εἰσαγάγωσι παρ' ἡμῶν θεσμοὺς ἄλλοτρίους, ἢ νὰ καταδιώκωσι διὰ τῆς ἀπάτης καὶ τῆς λόγῃς τὸν ἡμέτερον αἰωνόβιον ἐθνισμόν· ἀλλὰ, ὅτι ὁ ἐθνισμὸς ἡμῶν εἶναι νόμος ἐκ προνοίας, εἶναι ἱερὰ νάγκη, ὅρος ἀπαραίτητος εἰς τὴν μέλλουσαν τῶν ἀνθρώπων διαμόρφωσιν, ὅρος μαρτυρούμενος ὑπὸ τῶν χρονικῶν τεσσαράκοντα αἰώνων. Θεὸς ἀπέστειλεν αὐτὸν, καὶ Θεὸς ἐν αὐτῷ ἐξουσιάζει. Οἱ ἐχθροὶ μας διαδοχικῶς ἐγένοντο τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν ἄφαντοι, ὡσεὶ σκιά εἰς ὄψιν φωτός· ἐὰν Θεὸς μεθ' ἡμῶν, ῥοπή, καὶ πάλιν διασκορπισθήσονται. « Διέκοψε Κύριος τοὺς ἐχθροὺς ἄλλοφύλους, ὡς διακόπτεται ὕδατα. »

— Τίνα λοιπὸν πολιτικὴν ἰσχὺν ἔχουσι παρ' ἡμῶν αἱ ἀκλειπόμεναι βενετικαὶ τῆς *Εὐγενείας* περγαμηναὶ, τίνα δὲ οἱ ἀριστοκρατικοὶ σωζόμενοι τίτλοι;

Ἡ τίνας ἐθνικὰς ἰδιότητας, τίνα ἱστοριονομικὴν αὐθεντίαν δύνανται νὰ ἔχῃ ἐπὶ γῆς Ἑλληνικῆς, καὶ γῆς ἣτις ἐξῆλθεν ἄρτι τῆς ἐπαναστάσεως τῆς μᾶλλον δημοτικῆς τοῦ κόσμου, σῶμα συνταγματικόν, γερουσία καλούμενον, καὶ ἐσχηματισμένον ὑπὸ τὸν ὑπογραμμὸν ἀλλογενῶν θεσμῶν, ἠθῶν τε, καὶ ἐθίμων;

Ἄς λύσωσιν οἱ πολιτικοὶ τὸ πρόβλημα· τὸ παρελθόν, λαλεῖ καθαρώς. — Ἐρβίκος, ὁ Βασιλεὺς Ἀγγλίας, πολεμῶν κατὰ Γάλλων, καὶ εἰδοποιηθεὶς ἐν τῇ συμπλοκῇ, ὅτι Καρδινάλιος τις, ἀκολουθήσας ἀργῶς καὶ περιττῶς τὴν ἐκστρατείαν, ἐζωγρήθη παρὰ τῶν ἐχθρῶν· « μὰ τὴν πίστιν μου, ἀνέκραξεν, ὀλιγώτερον ἔχομεν ἐμπόδιον κατὰ τὸν ἀγῶνα! »

ΑΒ΄.

Λιάταξίς τῆς προκαιμένης Μελέτης.

Ἄφοῦ βραχυλόγως τὰς τόχας τῆς Βυζαντινῆς ἀρχοντίας δι-

ξήλομεν, ἄς πνεύσωμεν νῦν καὶ καθαρώτερον ἀέρα. — Ἴσως περιττὸν ἤθελεν ἀποβῆ τὸ νὰ ἐπεκταθῶμεν ἤδη διεξοδικῶς καὶ διεσπουδασμένως περὶ τὸν ὄρισμόν καὶ τὴν φύσιν τοῦ κυριωτέρου τῶν ξενικῶν στοιχείων, τουτέστι τῆς Μοναρχίας, ἀφοῦ ἐμμέσως ἐφανερώθησαν ἤδη τίνες αἱ ῥοπαὶ αὐτῆς καὶ τίνες ὀπωσοῦν αἱ περιπέτειαί τῆς.

Ἄλλ' ἐπειδὴ, κατὰ διαστολήν τῆς ἀριστοκρατίας, ἥτις διετέλεσεν οὐσα μᾶλλον ἐπικύημα τοῦ βυζαντικοῦ σώματος καὶ παραφυάς, ἢ μέλος ἴδιον αὐτοῦ, ἡ μοναρχία σημαντικῶς ἐτροπολόγησε καὶ διὰ τῆς ἐνεργείας τῆς ἐπῆρξασεν τὸν μεσαιωνικὸν Ἕλληνισμόν, τεθείσα εἰς ἀμείνονας σχέσιν καὶ ἐπικρῆν μετὰ τῶν ἐθνικῶν στοιχείων, ὄπλ. τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Λαοῦ· καὶ ἐπειδὴ προσέτι κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἡ μοναρχία βαθμηδὸν ἠσπάσατο τὸν Ἕλληνισμόν, καὶ περισσύτερον τῆς ἀρχοντίας ἐβιόσατο, διὸ κρίνομεν εὐλογον νὰ ἐρευνήσωμεν τὰς οὐσιωδέστερας πράξεις τῆς, ὅπως, δραξάμενοι τρόπον τινὰ τῆς ἱστορικῆς συμπτωματολογίας τῆς, στερεώσωμεν ἄπαξ τὸν ἀληθινὸν αὐτῆς, ὡς πρὸς τὸν ἔθνισμόν, χαρακτῆρα.

Προτοῦ δὲ προβῶμεν εἰς τὴν μελέτην, ἄς εἰπωμέν τι περὶ τῆς χρονολογικῆς μεθόδου, τὴν ὁποίαν προτιθέμεθα ν' ἀκολουθήσωμεν.

Εἰς πάντε περιόδους ἀνίσους διαιροῦμεν τῶν στοιχείων τὸν ἱστοριονομικὸν βίον. Ἡ διαίρεσις δὲν εἶναι τυχαία οὐδὲ ἐξ αὐθαιρέτου· τὴν κρίνομεν λογικὴν καὶ ἀρμοδίαν, καθὸ βασιζομένην, οὐχὶ κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἱστορικῶν, ἐπὶ τῆς τυχαίας καὶ ἀφιλοσόφου πορείας τῶν μοναρχικῶν γεγονότων, ἅπερ ἀορίστως, ἀτάκτως καὶ συγκεχυμένως ἀνμφαίνονται καὶ διασκεδάζονται, ἀλλ' ἐπὶ τῆς βαθμιαίας ἀναπτύξεως τοῦ Ἕλληνισμοῦ, ἥτις ὑπάρχει τὸ μόνον μέτρον ἱστοριονομικόν, τὸ πρέχον λογικὰ καὶ τακτικὰ πορίσματα, καὶ δι' αὐτὴν δυνάμεθα νὰ διαμετρήσωμεν τὰς ἀναλογίας πάντων τῶν ἠθικῶν φαινομένων, καὶ νὰ ἐκτιμήσωμεν θεόντως τὴν οὐσίαν αὐτῶν.

Τοῦτο δὲ τὸ μέτρον περαδεχόμεθα κατὰ προτίμησιν διὰ δύο

καταπειρικούς, ὡς ἡμῖν δοκεῖ, λόγους. — Καὶ πρῶτον μὲν, διότι ἔχομεν οὕτως ἀνὰ χεῖρας πάντοτε τὸ ἐχέγγυον τῆς ἀληθείας, ὅτι τὸ γένος καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα ἀναπτύσσεται, καὶ ἀνέρχεται βαθμηδὸν εἰς πολιτικὴν ζωὴν· δεύτερον δὲ, καθότι δι' αὐτοῦ ἐξακριβῶμεν ἄλλο πρᾶγμα πολλοῦ λόγου, δηλ. ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Αὐτοκρατορία, ὑπὸ τὴν ἄμεσον ὄθησιν τῆς Προνοίας ἐνεργούσα, ἀποθέτει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν ξενικὴν μορφήν καὶ τὸν πολυθεϊκὸν τύπον, καὶ ἐνασπάζεται, ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῆς, τὸν Ἕλληνισμόν. Εἶναι βέβαιον τοῦλάχιστον, εἶναι ἀναντιρρήτον ὅτι μετὰ τινα χρόνου παρέλευσιν δὲν ἐμφαίνοντι πλέον, ὡς πρὸς τὸν λαόν, οἱ Θηριώδεις καὶ ἀποτρόπαιοι καὶ μισορθόδοξοι ἐκεῖνοι μονάρχαι, τῶν ὁποίων ὁ βίος, πρὸ πάντων κατὰ τὰς πρώτας καὶ μέσας βυζαντινὰς ἐποχὰς, συμπαραβάλλεται δικαίως πρὸς τοὺς βίους τῶν Κλαυδίων, τῶν Νερῶνων καὶ Ἡλιογαβάων. Ἡ μοναρχία, κύριον οὖσα στοιχεῖον τοῦ ξενισμοῦ, μετὰ πολλὸν χρόνον ὑποτάσσεται τῷ ὑπερτάτῳ νόμῳ τῆς ἐθνικῆς ἀναπτύξεως. Ὅσῳ δὲ μάλλον Ἀνατολὴ καὶ Δύσις συνομώττουσι κατὰ τοῦ Βυζαντίου, καὶ ὅσῳ προσεγγύζει τοῦ θρόνου τὸ μόνιμον ἡμᾶρ, τοσοῦτῳ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία, συμμορφουμένη μετὰ τῶν ἐθνικῶν στοιχείων, καθυποβάλλεται τῇ θελήσει τῆς κοινῆς γνώμης, καὶ προσοικειοῦται πρὸς τοὺς λαούς. Τέλος πάντων, ἀποπνέει εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Ἕλληνισμοῦ ἀγνισμένη ἐκ τῶν ἀμαρτημάτων, καὶ τῆς ἀρχικῆς κηλίδος καθαρισμένη.

Διὰ πάντα ταῦτα λοιπὸν ἡ μοναρχία δικαιοματικῶς ἀνήκει εἰς τὴν ἰσορίαν τοῦ Ἕλληνισμοῦ. Κατ' ἀρχὰς μὲν δεσπόζει· ἀκολούθως πολιτογραφεῖται· ἐπὶ τέλους δὲ, συμμορφουμένη μεθ' ἡμῶν, ἐπικαλεῖται διαφώτισιν ἐξιδιασμένην.

Ὅθεν τὰ μὲν τρία στοιχεῖα, καθὼς προέφαμεν, τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἕλληνισμοῦ θέλομεν εἰς τὸ ἐξῆς ἠνωμένως συμμαλετήσαι, τὰς δὲ πέντε περιόδους τῆς ἀναπτύξεως διαιροῦμεν ὡς ἑπείτα.

Α. Ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου μέχρι Ἀέθου τοῦ Θρακός· — περίοδος 154 ἐτῶν, (306—457). Στερῆσις τῆς Ὀρθοδοξίας· ἡ ἰδέα τῆς καθολικεύσεως ἐν τῷ δόγματι. — Χωρισμὸς

Ανατολής και Δύσεως. — Τὸ διαδῆμα μεταβαίνει ἀπὸ τοῦ Ῥωμῆικοῦ αἵματος εἰς αἷμα Ἑλληνικόν. — Ἰσχυροποίησις τῆς Ἐκκλησίας, καὶ δίωξις τῆς αἵρεσεως. — Τὸ δημοτικὸν στοιχεῖον ἐμφαίνεται μόλις ἐπὶ σκηνῆς.

Β'. Ἀπὸ Λέοντος τοῦ Θρακοῦ ἄχρι Βασιλείου τοῦ Μακεδό-
νος. — Περίοδος 409 ἐτῶν, (457—866). Σημαντικὴ πρόοδος
τοῦ Ἑλληνισμοῦ· αἵρεσις, Εἰκονομαχία· Κανονικὸν δίκαιον. Τὸ
δημοτικὸν στοιχεῖον ἀναπτύσσεται, καὶ συμμαχοῦν μετὰ τῆς
Ἐκκλησίας, ἀποσκορακίζει ἐκ τῶν Ἀνακτόρων καὶ τῆς ἐπικρα-
τείας τὴν κακοδοξίαν καὶ τὴν αἵρεσιν. — Οἱ ἄλλοι κτῶνται
πολιτικῶν ἐγγυήσεων. — Ἡ μοναρχία, στερουμένη τῶν Ἰταλικῶν
Θεμάτων, ἐξασθενεῖ καὶ συγκεντροῦται τοιοῦτοτρόπως ἐν τῷ
μέσῳ τῶν ἐθνικῶν στοιχείων, ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἡ δὲ Ἐκ-
κλησία, τοὺς κινδύνους τοῦ σχίσματος μὴ φοβουμένη, συμμορ-
φοῦται μὲν μετὰ τῆς μοναρχίας, κηρύττεται δὲ αὐτοκέφαλος καὶ
ανεξάρτητος ἀπὸ τοῦ Πάππα τὸν δυτικισμὸν.

Γ'. Ἀπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο μέχρι τῆς Γαλλοσενετικῆς
ἀλώσεως. Περίοδος 337 ἐτῶν, (866—1203). — Ἡ Δύσις ἀν-
δροῦται, καὶ μὴ ἀνεχομένη τὴν μόνωσιν τῆς Ανατολῆς, ἀπαιτεῖ γὰ
συγκοινωνήσῃ μετ' ἐκείνης διὰ μέσου τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν.
— Πλὴν τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐθνικὰ στοιχεῖα ἀποστρέφον-
ται τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, οὔσαν ὄργανον συγχωνεύσεως
τῶν ἐθνικοτήτων. Εἰς ταύτην ἀποκλειστικῶς τὴν ἀντίδρασιν ἀφω-
σιομένοι ὁ λαὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐπιδέχονται μείζονος ἀναπτύ-
ξεως, ὅθεν παύει βαθμηδὸν ἡ πολιτικὴ ἐνέργεια τοῦ δημοτικοῦ
στοιχείου. — Ἡ δὲ μοναρχία συμμεριζομένη τὸ κοινὸν φρόνημα,
καὶ τοι κατὰ φαινόμενον εἰς τὰς διπλωματικὰς διαπραγματεύ-
σεις, ὡς ἐξ ἀνάγκης, ἀντιπολιτευομένη αὐτὸ, γίνεται σκοπὸς πα-
σῶν τῶν προσβολῶν καὶ ἐπιβουλῶν τῆς Δύσεως. — Σταυροφο-
ρίαι. — Ὁ Παππισμὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Δ'. Ἡ Φραγγικὴ κατάκτησις. Περίοδος 58 ἐτῶν, (1203
—1261). Ἡ Λατινικὴ κατάκτησις ἀναπτεροῖ τὸν πιεζόμενον
ἐθνισμὸν. — Τύχαι τοῦ ἐν Ἑλλάδι εἰσαχθέντος Τιμαριωτισμοῦ.

— Πλήρης συμφιλίωσις τῆς μοναρχίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.
— Νίκαι τούτων κατὰ Λατίνων. — Γενέθλια τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, καὶ προανακρούσματα τῆς ἐπαναστάσεως.

Ε. Ἀπὸ Μιχαὴλ Παλαιολόγου μέχρι τοῦ τελευταίου Κωνσταντίνου. — Περίοδος 193 ἐτῶν, (1261—1453). Ὁ Μωαμεθισμὸς προσέρχεται, ἵνα ἐπιταχόνῃ τὴν πολιτικὴν ἀνάπτυξιν διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στοιχείου, καὶ διὰ τοῦ ὀριστικοῦ μεταξὺ Οὐατικανοῦ καὶ Πατριαρχείου χωρισμοῦ. — Ἐπαισθητὴ παρακμὴ τῆς μοναρχίας, καὶ ψευδεὶς αὐτῆς ἀπόπειραι ὑπὲρ ἐνώσεως Ἑκκλησιῶν. — Οἱ Τοῦρκοι διηνεκῶς ματαιοῦσι πᾶσαν περὶ ἐνώσεως διαπραγματεύσιν. — Ψευδοσύνοδος ἀποκεκηρυγμένη ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐθνικῶν στοιχείων. — Τελικὴ καταστροφὴ τοῦ Ῥωμαϊσμοῦ. — Ὁ λαὸς ἀπηλλαγμένος ἤδη τοῦ παλαιοῦ ζυγοῦ, καὶ πολιτευόμενος ἠθικὸς κύριος τῆς τύχης του, ἀγωνίζεται, ἵνα ἀποτεινάξῃ τέλος καὶ τὸν ἐσχατὸν βαρβαρικὸν ζυγὸν, ἀνακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ἀναγορεύσῃ τὸν Ἑλληνισμὸν εἰς ἐθνικότητα ἡγεμονικὴν.

ΔΓ'.

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Δ'. ἑκατονταετηρίδος.

Εἶδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις τὴν φύσιν καὶ τὰς ῥοπὰς τῆς μοναρχίας, καθ' ἣν στιγμὴν ἔρχεται νὰ σκηνώσῃ εἰς Βυζάντιον. — Κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἤδη γινώσκομεν τὰς διαθέσεις αὐτῆς. — Ἐρευνήσαμεν ὡσαύτως καὶ τὸν ἀρχικὸν τῆς Ἐκκλησίας διοργανισμὸν. Ἄς παλινωρῶμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἕωσοῦ εὐθέτως ἐπαναστρέψωμεν πρὸς τὴν ἐξέτασιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ διοργανισμοῦ αὐτῆς ἔπεται ὁ χρόνος τῆς δογματίσεως.

— Τί ἐστὶ Ἐκκλησία περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Δ'. ἑκατονταετηρίδος;

Τὸ στοιχεῖον τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ στιγμῇ, μετέχει διττοῦ χαρακτῆρος.

Ἐὰν ὑπὸ γενικωτάτην ἐποψίν καὶ ἀφηρημένως ἐξετασθῇ, εἶναι,

— ἡ τελειότερα ὀρησκευτικὴ καὶ δογματικὴ διδασκαλία τοῦ πολιτισμοῦ, διδασκαλία συμπεριλαμβάνουσα τὴν τε ἀφηρημένην τῆς συνανθρωπεύσεως θεωρίαν, καὶ τοὺς κανόνας ἔτι τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς· ἄλλως, εἶναι ὁ ἐν τύποις θεολογικοῖς διὰ πνεύματος τελείου ἀποκεκαλυμμένος νόμος τῆς συμπολιτείας καὶ ἰσοπολιτείας τῶν ἀνθρώπων, τῆς καθολικῆς εὐταξίας, τῆς παναρμονίου ἀγάπης.

Ἰπὸ ταύτην τὴν γενικὴν ἐποψιν, ἡ τοῦ Δ'. αἰῶνος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία φημίζεται δικαίως ὡς ἀνασσα καὶ βασιλὶς πάσης τῆς κοινωνικῆς ἀνθρωπότητος καὶ θεσμοθέτις τοῦ καθολικοῦ ἐξευγενισμοῦ. Τοῦτο δὲ, καθότι πρώτη ρυθμίζει τὰς μέχρι τότε συγκεχυμένας, καὶ ἀπαδούσας πρὸς ἀλλήλλας, καὶ ἀτελεῖς ἠθικὰς καὶ πολιτικὰς ἐκείνας ἀληθείας, δι' ἃς, θεῖα διαταγῇ, ὁ πολιτισμὸς ὀφίσταται, καὶ κινεῖται, καὶ προχωρεῖ ἐπὶ τὸ βέλτιον.

Ἰπὸ δὲ μερικὴν ἐποψιν θεωρουμένη, δηλ. ἐν τῇ πράξει αὐτῆς, καὶ, κατ' ἰδίαν, σχετικῶς πρὸς τὸ ἡμέτερον γένος, ἡ τῆς Δ'. ἑκατονταετηρίδας θεοφώτιστος Ἐκκλησία εἶναι,

Α'. Θεολογικῶς μὲν,) ἡ σύμπηξις καὶ παγίωσις καὶ τελειοποιήσις τῆς ἀρχαιοτάτης Ἑλληνικῆς παραδόσεως περὶ καθολικεύσεως φώτων· δηλ. ἡ ἐν σχήμασι καὶ συμβόλοις ἐπέκτασις καὶ προσαρμογὴ τῆς καθόλου Δογμῆς.

Β'. ἠθικῶς δὲ,) ἡ ἐλκυστικὴ καὶ ὁρμήφυτος δύναμις ἠθικῆ, δι' ἧς καὶ ἐν ἧ, ὡσπερ ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ κέντρῳ, συναρμολογούνται καὶ συμπροσκαλλῶνται πάντα τὰ μέχρι τοῦδε ἄσχετα καὶ ἀσυνάρτητα καὶ ἀδελφομαχοῦντα μέλη τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας.

Γ'. Πολιτικῶς δὲ,) ὁ αἰδέος καὶ ἀδιάφορος κανὼν ἐκεῖνος πολιτεύματος, καθ' ἧν ἡ εἰς ἀνάπτυξιν καὶ ἐντέλειαν ὠρισμένη ἡμετέρα φυλὴ μέλλει νὰ ρυθμισθῇ καὶ ἐπιδιοργανωθῇ πρὸς μὲν μορφωσιν τῆς περιπουήτου καὶ πρὸ πολλῶν αἰώνων προσδοκωμένης ἀρίστου πολιτείας.

Οἱ τὸν τύπον χαλκεύσαντες ταύτης τῆς ὑψηλῆς καὶ θεοειδοῦς καὶ ὑπερουρανίου θεωρίας· οἱ συνάξαντες καὶ σπείραντες ἐνὸν σπόρον τῆς μεγάλης, καὶ πανσόφου καὶ γυνιμοειτάτης ταύτης ἰδέας

ἦσαν ἀναντιρρήτως ἄνδρες θεοκίνητοι, ὄργανα θείας Προνοίας, συμπληρωταὶ μὲν τοῦ ἀρχαίου, θεσμηθέντες δὲ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

— Ἄλλ' ἐὰν ἦσαν θεοκίνητοι σχετικῶς πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀναφορικῶς δὲ πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν ἦσαν προσέτι, ὡς εἴδημεν, καὶ δημοπρόβλητοι καὶ ἔθνοπαράγωγοι· ἦσαν ἀπαύγασμα καὶ ἀπὸ ἀλάμα του λαοῦ. — Ἄρα διὰ στόματος τούτων ἐλάλησε τὸ ἔθνος, περὶ οὗ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπεν, οὗτος ὁ ἐμός λαός· ἔρα ἡ Ἐκκλησία τῆς Δ'. ἑκατονταετηρίδος ὑπῆρξεν ἱδρυμα οὐσιωδестаτάως δημοτικὸν καὶ Ἑλληνικόν· σύστασις κατ' ἐξοχὴν ἐθνικῆ, ἀναμφιλέκτους ἔχουσα σχέσεις μετὰ τῆς Ἰστορίας.

Ἐπειδὴ οὖν ἀληθῶς καὶ ἀναντιρρήτως ἡ ἀρχικὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ Ἐκκλησία ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ κυρίως ἐξέρχεται, ἐν αὐτῷ δὲ καὶ διὰ τούτου διευθετεῖται καὶ στερεοῦται, καθ' ἱστορικὸν ἔπεται συμπέρασμα, ὅτι τὸσον ὁ διοργανισμὸς αὐτῆς, ὅσον καὶ ὁ ἐξῆς δογματισμὸς τῆς βασιζονται ἐπὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἢ τοῦλάχιστον ἀνάγονται πρὸς αὐτόν. Οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῆ ὅτι, ἐὰν ὑπάρχωσι σχέσεις ἀμεσοὶ παραγωγῆς, συμβιώσεως, καὶ συμπροσδοχίας ἀναμέσον ἱερατείου καὶ λαοῦ· ἐὰν σκοπὸς τῆς Ἐκκλησίας ἦναι ἡ ἀνάπλασις καὶ ὁ εἰς ἐντέλειαν σχηματισμὸς τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ἰδίως τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους· ὅτι, ἄλλαι τόσαι σχέσεις πρέπει νὰ ὑπάρχωσιν ἀναμέσον θεωρίας καὶ ἐφαρμογῆς, ἢ γουν Θεολογίας καὶ Ἰστορίας· εἰ δὲ μὴ, πάντα ἀναιροῦντες, καὶ περὶ πάντων ἀμφιβάλλοντες, ἀνάγκη ν' ἀθετήσωμεν τὴν αὐθεντίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ τὴν Σοφίαν τῆς Ἐκκλησίας, ὁμοῦ δὲ μὲ ταύτας καὶ αὐτὴν ἐκείνην τὴν αὐθεντίαν τῆς Ἰστορίας, τὸ μόνον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐρεύνης θεμέλιον.

Ἀλλὰ περὶ τούτων, χάριτι θείᾳ, τὸ Ἑλληνικὸν γένος δὲν ἀμφέβαλε ποτέ. Ἀναιροῦν αὐτὰ, ἤθελεν ἀναιρέσει τὴν ἀλήθειαν τῆς Ἰστορίας του, καὶ τὸ κῦρος τῆς ἐθνικότητός του.

Οὗτος ὁ δημιουργὸς λαὸς ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἀντιζείμενον εἰς τὸν κόσμον ἠγάπησε τὸ δημιούργημά του, καὶ προσηλώθη ψυχῇ τε καὶ σώματι αὐτῷ. Καὶ διὰ ταύτης τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ἐξηγεῖται τὸ ἐν Εὐρώπῃ μοναδικὸν φαινόμενον τῆς ἀπείρου ἀφοσιώσεως,

ἦν ἀείποτε ἐνεδείξαμεν ἡμεῖς πρὸς τὰ μέλη τῆς ἡμετέρας Ἰερρατικῆς τάξεως.

Ἡ τῆς Ἐκκλησίας ἀποστολὴ διαρκεῖ καὶ ἐξασκεῖται, σχετικῶς μὲν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, μέχρι τῆς Ζ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου· σχετικῶς δὲ πρὸς ἡμᾶς, καθ' ὄλον τὸν μεσαιῶνα. Ἡμεῖς λοιπὸν εἰσπορευόμενοι ἐν τῇ μεσαιωνικῇ ἱστορίᾳ, τὸ λέγομεν πάλιν, εἰσερχόμεθα ὡς εἰς σεπτὴν Ἐκκλησίαν Ἀνατολικὴν καὶ ὀρθόδοξον. Ἐνταῦθα, οὐδὲ κοσμικὴ περιέργεια, οὐδ' ἐξέως καθήκον, οὐδὲ δυναστευαίμονια, οὐδ' ἄλλος οἰονοῦν σκοπὸς μᾶ, ὁδηγεῖ. Ἐνταῦθα, οὐδὲ ἀγάλματα, οὐδὲ μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα, οὐδὲ τέχνης ἀριστουργήματα τὴν ἡμετέραν παρεκτρέπουσι προσοχὴν. Ἀπλοῦς καὶ ταπεινὸς ὁ σημερινὸς Ἕλληνας, ἀπλῶς καὶ ταπεινῶς εἰσβαίνει ἐν τῷ εὐκτηρίῳ οἴκῳ, ἐνθα ἐμφωλεύει καὶ ἐγκατοικεῖ ὁ τοῦ γένους του καὶ τῆς ἱστορίας του Θεός. — Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ λείπουσιν ἀληθῶς τέχνης προϊόντα καὶ πλαστικὴ καλλονή· ὅμως, πρὸς ἀμοιβὴν, ἐν ἀφρονίᾳ ἐπιδαψιλεύονται προϊόντα πνεύματος καὶ σοφίας. Ἐνταῦθα ἡ μελωδία, ἡ βυζαντινὴ ζωγραφικὴ, ἡ λυρικὴ τῶν πρώτων τοῦ Χριστιανισμοῦ αἰώνων· ἐνταῦθα τῆς ἱερᾶς εὐγλωττίας αἱ ἀναπτερώσεις· ἐνταῦθα αἱ συμβολικαὶ τελεταὶ καὶ ἡ πάνσοφος σκηνογραφία τῆς μυσταγωγίας· ἐνταῦθα πάντα θεοπρεπῶς ὑπαινίττονται τὰς διαδοχικὰς τύχας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ νοερῶς συνάπτουσιν ἐν μιᾷ μονάδι τὰς ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς εἰμαρμένης κατακερματισμένας ἱστορικὰς ἐποχάς. Παρ' ἡμῶν ἡ πολιτικὴ διήρπεν· ἡ Ἐκκλησία πιστῶς συναρμόζει.

Ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας εἴμεθα ὁ, τι τὸ αὐθαίρετον, καὶ ἡ βία, καὶ ὁ δεσποτισμὸς διατάξωσιν, ὑπὸ δὲ τὴν ἱεράν στέγην αὐτῆς, πάντες Ἕλληνας, καὶ ὡς τοιοῦτοι συμπεριπτυσσόμεθα ὀλλήλοις, κλιτοὶ ὑπὸ τῆς πολιτικῆς διηρημένοι. Ἐν δόγμα κοινὸν περὶ μέλλοντος ἡμῶν, μία καὶ ἡ αὐτὴ διάλεκτος μᾶς συνάπτει τέκνα τῆς αὐτῆς μητρὸς, εἴμεθα πάντες ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς. Ἕλληνας δ' ὄχι μόνον τοῦ νῦν αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ τῆς μέσης ἐποχῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρχαίας ἔτι· Ἕλληνας τοῦ ἐνὸς καὶ ἀδιαιρέτου, τοῦ συνόλου ἡμῶν πολιτισμοῦ. — Ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς

ιστορίας ἢ εἰμαρμένη καὶ ἡ λόγῃ ἐντὸς δὲ τοῦ περιβάλλοντος αὐτῶν, φῶς, ἐνότης, πνεῦμα, θεῖα ἐπίβλεψις!

— Ἕλλην! Ἐάν ἡ ματαιότης τῶν παρόντων δὲν ἠλλοίωσε κατὰ κράτος τὰς προπατορικὰς διαθέσεις σου· ἐάν ἔτι συναισθάνησαι, ὅτι ἐκάστη βάνις τοῦ αἵματός σου ὀφείλει τὴν ὑπαρξίν της εἰς τοὺς ἀγῶνας, τὰ μαρτύρια καὶ τὰς προσπάθειας τῶν ὄσοι ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας ὑπερμάχησαν ὑπὲρ σοῦ πνευματικῶς τε καὶ σωματικῶς· ἐάν κηδῆσαι περὶ τῆς αὔριον· ἐάν τοῦλάχιστον μεριμνῆς περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν σῶν τέκνων, ἄφες, νῦν ἄφες πᾶσαν ἑτέραν ματαιοσπουδίαν, καὶ εἰσπορεύητι μετὰ κατανύξεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Πατέρων σου, ὅπου διδάσκεται ὁ φιλόσοφος βίος τῆς φυλῆς σου, καὶ κηρύττονται οἱ νόμοι τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς!

ΑΔ΄.

Ἡ ἐκκλησία ἐθνικὰ ἀριστοκρατικῆ.

Δύο λοιπὸν κοινωνίας διαφόρους ὀφείλομεν ἐν τῇ μεσαιωνικῇ μελέτῃ νὰ λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν. Ἡ μὲν ὑπάρχει ἐξωτερικῆ, καὶ αὕτη σύγκειται ὑπὸ τῶν ξενικῶν στοιχείων· ἡ δὲ ἐσωτερικῆ, καὶ συντίθεται ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν· καὶ τὴν μὲν πρώτην προεδρεύει ὁ κοσμικὸς ἀρχηγός, ὁ Αὐτοκράτωρ· τὴν δὲ δευτέραν ὁ πνευματικὸς, ὁ τῆς πρωτεύουσας Ἐπίσκοπος, μετέπειτα Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ δὲ τῆς Ἀνατολῆς ἱεραρχία ἀπ' ἀρχῆς προτίθεται Α΄. τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπισκεύασιν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς κοινωνίας·

Β΄. τὴν ἀπεριόριστον ἐπέκτασιν καὶ προσαρμογὴν τοῦ πνεύματος αὐτῆς ἐφ' ὅλης τῆς γῆς.

Τοιοῦτον φαίνεται τὸ σχέδιόν της καθ' ἅπαντα τὰ πειράματα, καὶ διανοήματα αὐτῆς. Διόπερ, καθόσον ἀφορᾷ μερικῶς τὸν ἑλληνισμόν, βλέπομεν αὐτὴν μετὰ στοργῆς μητρικῆς ἀναζωπυροῦσαν καὶ υποθάλλουσαν τοὺς ὑστέρους σπινθῆρας τῆς φιλοσοφίας, τῆς εὐγλωττίας, τῆς καλλιτεχνίας, τῶν γραμμάτων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, καθιερώσαν δὲ, πλουτίζουσαν, καὶ περικο-

σμοῦσαν τὴν διάλεκτον αὐτῆς. Ὅσα ἔθιμα δὲν ἀπάδουσι πρὸς τὴν δογματίσιν τῆς καθολικότητος γίνονται δεκτά. Ὅσαι δοξασίαι δὲν ἀντίκεινται πρὸς τὴν ὀρθοτομίαν τοῦ λόγου, συστηματοῦνται καὶ διακηρύττονται. Τὰ ὑπολειπόμενα λείψανα τῆς ἀρχαιότητος, τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ἡ προγονικὴ κοσμιότης, ἐν ἐνὶ λόγῳ πᾶν ὅ,τι συναρτίζει τὴν ἐθνικότητα καὶ μέλλει νὰ καλλωπίσῃ ἐπὶ τὸ ἐλληνικώτερον τὴν ἀρτίπλαστον κοινωνίαν, πολιτογραφεῖται ἐν τῇ ἀγίᾳ ταύτῃ πολιτείᾳ, καὶ προστατεύεται ὑπὸ τὴν ἱεράν καὶ σεβαστὴν σημαίαν τῆς νέας παραδόσεως.

Χωρὶς δὲ ταύτης τῆς ὑπὸ μητρὸς ὀρμώσης μητρικῆς στοργῆς, τίς ποτε ἤθελεν εἶσθαι ἡ τύχη τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δεσπόζοντος βωμαϊσμοῦ καὶ τῆς βαρβαρικῆς πολιορκίας; Ἡ σοφία καὶ ἡ διάλεκτος, ὡς εὖρομεν εὐκαιρίαν καὶ ἄλλοτε νὰ κρατηρήσωμεν, εἶναι οἱ δύο ἀπαραίτητοι ὅροι τῆς ἡμετέρας ἐθνικῆς ὑπάρξεως. — Διότι, στέρησον τὸν Ἕλληνα τῆς σοφίας, ἤγουν τῆς διανοητικῆς ἀσκήσεως· ἐξανθεὶ καὶ μαραίνεται ὡς ἄνθος, ὧπερ ἔλειψε δρόσος, ἀῆρ, φῶς. Ὁ νοῦς εἶναι ἡ ἔδρα τῆς ζωῆς του, νοῦς ταύτοχρόνως καὶ καρδιά του· ἡ δὲ σκέψις, ἀναπόφευκτος ἀσχολία του. Στερούμενος δὲ τῆς σκέψεως, στερεῖται τοῦ αἰσθάνεσθαι, στερεῖται τῆς ἀπαραιτήτου πρὸς διατήρησιν τῆς ὑπάρξεώς του τροφῆς. — Στέρησον δὲ αὐτὸν τῆς ἰδίας του γλώσσης· ἀφαιρεῖς αὐτῷ πᾶν φίλτατον ὄν· τὴν ἀγάπην τῆς οἰκίας του, τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος του, τὴν ἀγάπην τοῦ γένους· ἀγάπη αὕτη παρ' αὐτῷ κατ' ἀλήθειαν λίαν δυσσπαλλοτρίωτος. Ἐπειδὴ τελευταῖον τὸ ὀπιῶν χάνει ὁ Ἕλληνας εἶναι ἡ μητρὶκὴ γλῶσσα του. Ἡ γλῶσσα πρὸς αὐτὸν εἶναι, τρόπον τινὰ, ἀπόρροια τοῦ φυσικοῦ ὀργανισμοῦ του· ἀναλλοίωτος διατελοῦσα μεχρισοῦ δὲν ἀλλοιωθῶσι καὶ αὐτὰ τὰ φυσικὰ στοιχεῖα τῆς ἰδιοσυγκρασίας του. Καθὸ δὲ ἀχώριστος τῶν σωματικῶν ἰδιοτήτων, ἡ γλῶσσα ἐγένετο θεέθεν ἔδρα καὶ δοχεῖον τῆς παραδόσεως. — Ἴδε περὶ τούτου τὰς ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ τοῖς ἡμετέροις χρόνοις Ἑλληνικᾶς ἀποικίας. Καὶ τοὶ μακρὰν τῆς πατρίδος, ἡ διάλεκτος ἐτήρησεν ἐν ἐκείναις σφᾶν ἀείποτε τὴν παρά-

δοσιν, τούτέστι τὸν ἐθνισμόν. Οἱ ἐν Κόρνῳ καὶ Καλαβρία μετα-
νάσται Ἕλληνες διέσωσαν καὶ δόγμα καὶ γλῶσσαν· διὰ τούτων
δὲ τῶν βοηθῶν ἔσχον καρδίαν πάλλουςαν κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς
ἀνεξαρτησίας. Ὁ δὲ Chateaubriand διηγείται ὅτι εἰς τὰ βάθη τῆς
Ἀμερικῆς σώζεται τῆς Ἑλληνικῆς ἀποικία διαγνωριζομένη εὐκόλως
ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στροβίλου τῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ νέῳ κόσμῳ νεωτε-
ρισμῶν καὶ καινοτομιῶν ἐκ τινῶν ἐναργῶν σημείων θρησκείας καὶ
γλώσσης. — Ἀλλὰ, παρεκτός τούτων, διὰ τοῦ ὄργάνου τῆς γλώσ-
σης ὁ Ἕλληρ ὀφείλει νὰ μεταδίδῃ τὴν ἀποθησαυριζομένην βαθμηδὸν
σοφίαν του· μήτηρ ἐπιστημῶν καὶ σοφίας ἡ Ἑλληνικὴ διάλεκτος.

Τίς λοιπὸν, ἐρωτῶμεν, ἤθελεν εἶσθαι ἡ τύχη τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐὰν
ἠκατὰ πᾶσαν ἀλήθειαν Ἑλληνοσώτεια Ἐκκλησίαι δὲν εἶχεν ἐκ προ-
οιμίων καὶ μετὰ θυσιῶν ἀνεκδιηγήτων, συναθροίσει κύκλῳ αὐτῆς,
καὶ περιθάψει τὰς ἐθνικὰς ἐκείνας ιδιότητας, αἵτινες ἐν τῇ Θ'.
ἑκατονταετηρίδι μέλλουσι νὰ ἀνασχηματίσωσι τὴν Ἑλληνικὴν τοῦ
γένους πατρίδα; ἢ τί σήμερον ἠθέλομεν εἶσθαι ἡμεῖς αὐτοί, χω-
ρὶς ἐκείνης τῆς ἐπισκευάσεως;

Ταῦτα μὲν ὑπὸ τὴν ἔποψιν τὴν ἐθνικὴν περὶ Ἐκκλησίας.

Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ κοινωρικὴν ἔποψιν θεωρουμένη, ἡ ἱστορία αὐτῆς
ἐξηγεῖ τὸν ζήλον τῶν Πατέρων ὑπὲρ σωτηρίας ἐθνικῶν ιδιοτήτων.

Ἡ Ἐκκλησία, ἀκριβῶς εἰπεῖν, ἐν τοῖς προσώποις, ἅπερ αὐτὴν
συνθέτουσιν, ἄλλο δὲν εἶναι πᾶρεξ ἡ ἐθνικὴ ἀριστοκρατία ἡ πρὸς
ἀντίταξιν τῆς ξενικῆς. Ὁ Κωνσταντῖνος ἀναμορφαί εἰς Βυζάν-
τιον γελοῖαν ἀριστοκρατίαν, ὁ δὲ Ἑλληνισμὸς ἀντιπαρατάσσει
τὴν ἀγίαν καὶ πανάρετον Ἀριστοκρατίαν τοῦ Μαρτυρίου, καὶ τῆς
Ἀπολογίας, ἣν, ἐπιστηρίζει ἐπὶ τοῦ στερεοῦ λίθου τῆς δοκι-
μασίας καὶ τῆς πίστεως. — Τίς δ' ἀγὼν ἄγιος, τίς ἀγὼν εὐγε-
νῆς ὡς ὁ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγὼν; Οἱ ἐν Νικαίᾳ Θεο-
φόροι Πατέρες, οἱ συνελθόντες ὅπως συμπήξωσιν ἐν ὀλίγοις κα-
νόσι τὸ δόγμα καὶ τὸν ἐθνισμόν, φέρουσιν, ἐὰν ὄχι πάντες, τοῦ
λάχιστον κατὰ μέγα μέρος, ἐπὶ τὰς σάρκας αὐτῶν, τὰ ἔγνη τῶν
βασάνων, καὶ τὰς οὐλὰς τῶν πληγῶν ἃς ἔσχον ἐν ταῖς θρησκευ-
τικαῖς καταδιώξεσιν. Εἰς ἄλλους μὲν λείπουσιν οἱ ὀφθαλμοί· εἰς

ἄλλους δὲ αἱ χεῖρες· ἄλλοι δὲ σπασμωδοῦσι, καὶ ἄλλοι διὰ τὴν γλωσσοκοπίαν δὲν δύνανται νὰ λαλήσωσιν. Ὁ μισθάρχης Ῥωμαῖος καθήμενος ἐπὶ θρόνου ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τοιοῦτον συγκινητικὸν θέαμα· ὄρξ τοὺς ἀρχηγούς τοῦ περικλειοῦς ἀγῶνος, τοὺς πολεμάρχους τῆς ἐξαγορασθείσης ἀρτι φυλῆς, αὐτὰ τὰ λείψανα τῆς ἐπαναστάσεως, Μιλτιάδου μὲν καὶ Θεμιστοκλεῖς τοῦ χριστιανισμοῦ, Σόλωνας δὲ καὶ Λυκούργους τῆς νέας κοινωνίας. «Καὶ τοῦ; μὲν αὐτῶν ὀφθαλμοκόπους ἰδῶν, τινὰς δὲ τῶν χειρῶν ἀποναρκώσεις ὑπομείναντας, ἄλλους δὲ σπασμῶ τῶν νεύρων συγκεκαμμένους»· — ἰδοῦ, ἡ γυναιὴ τῆς καινῆς Ἑλλάδος Ἀριστοκρατία! εἰς τοιοῦτους ἐπιτρόπους καὶ κηδεμόνας, εἰς τοιοῦτους εὐπάτριδας ὁ λαὸς ἐμπιστεύεται τὰ δικαιώματά του, εἰς τοιοῦτους ἀγωνιστὰς ἀπὲρ πατρίδος καὶ τάφων καὶ ἱερῶν ἐπιδιδόντας ἑαυτοὺς τοῖς καλλίστοις καὶ λαμπροτάτοις ἀγῶσιν», ἀφιεροὶ εἰς δόξαν καὶ μέγεθος αὐτοῦ πάσαν ἀγαθὴν ἐλπίδα. ἱερὸς λόγος ἀθλητῶν, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς καταδίκης καὶ φθάνων πάντοτε ὁ αὐτὸς ἄχρι τῆς νεωτέρας ἡμῶν ἀναγεννήσεως! Ἀριστοκρατία ταπεινὴ καὶ ἀφανὴς καὶ ἀθέατος, οὐρανόθεν ἀποσταλεῖσα πρὸς ψυχαγωγίαν καὶ παιδαγωγίαν τοῦ γένους· ἀριστοκρατία ἀγαπητὴ, καὶ μόνη κατάλληλος εἰς λαὸν Κυρίου μὴ πνέοντα ἄλλας αὔρας πλὴν ἢ τὰς αὔρας τοῦ μέλλοντος!

Αὕτη λοιπὸν ἡ τροφὸς ἀνέθρεψε τὴν ἡμετέραν γενεάν καὶ παρηγόρησεν αὐτὴν κατὰ τὸν σιδηροῦν αἰῶνα τῆς δουλείας. Ἐπ' αὐτῇ ἐφαρμόζονται θαυμασίως οἱ στίχοι τοῦ Ἡσιόδου·

« Ἄλλ' ἑκατὸν μὲν παῖς ἔτεα παρὰ μητέρι κέδνη
» ἔτρέφετ' ἀτάλλων, μέγα νήπιος, ᾧ ἐνὶ οἴκῳ ».

ΛΕ'.

Ἡ Τριαδικὴ Θεοκρατία.

Πρῶτον οἰκοδόμημα, ὅπερ ἀπαντῶμεν καθ' ὁδὸν ἐν τῷ Ἰχνηλατεῖν τὰ διαθήματα τοῦ χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὑπάρχει τὸ μέγα καὶ λαμπρότατον καὶ πάνσοφον οἰκοδόμημα τῆς Τριαδικῆς Θεοκρατίας. — Περὶ τὸν θεολογικὸν τοῦτον ἔξαχρον τύπον,